

การพัฒนานิสิตนักศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม

น.ท.ผศ.ดร.กิตติ กิตติศัพท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ

เป้าหมายหลักของการพัฒนานิสิตนักศึกษา คือ การพัฒนาที่นิสิตนักศึกษาสัมฤทธิ์ซึ่งความสมบูรณ์ใน ๓ มิติ กล่าวคือ สมบูรณ์ในด้านความเก่ง ความดีและมีความสุข บนฐานของความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualism) ซึ่งกระบวนการพัฒนานิสิตนักศึกษาที่จะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลดังกล่าวนี้ได้ จำเป็นต้องมีกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) หรือแนวทาง (Guideline) สำหรับการดำเนินการดังกล่าว บทความฉบับนี้ ได้นำพระธรรมของพระพุทธศาสนาในหมวด “โพธิปักขิยธรรม: ธรรมะสูงสุดแห่งความรู้แจ้ง ๓๗ ประการ” มาแนะนำ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อการพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม อันจะเอื้อให้การจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตศึกษามีหลักการในการพัฒนาที่ชัดเจน และสามารถบรรลุผลตามที่ตั้งไว้ได้อย่างยั่งยืน

๑. บทนำ

เป้าหมายของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก็คือ **ความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence)** การจะเป็นเลิศได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญหลายประการ ประการหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ ความสามารถในการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีคุณธรรม และทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข นั่นคือ การเป็น **คนเก่ง ดี และมีมีความสุข** ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาตามแนวทางของบลูม (Bloom: ๑๙๖๔) ที่กล่าวว่า “มิติของการเรียนรู้ (Domain of Learning)” ที่นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนา ควรประกอบด้วย ๓ มิติ ได้แก่ **พุทธิพิสัย (Cognitive Domain)** เน้นที่ความรู้ความเข้าใจ **จิตพิสัย (Affective Domain)** เน้นที่จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และเจตคติ และ **ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)** เน้นที่ทักษะการปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า การพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อความเป็นคนที่สมบูรณ์พร้อมในทุกด้านดังกล่าวแล้วนั้น ไม่สามารถกระทำได้เฉพาะในห้องเรียนหรือด้วยการให้ความรู้ทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม มีความหลากหลายและเหมาะสมกับกลุ่มของ

บทความนี้ ได้รับคัดเลือกให้นำเสนอใน การประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง “การพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย ครั้งที่ ๕” ระหว่าง ๕-๖ สิงหาคม ๒๕๕๗ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ คอนเวนชั่น หลักสี่ กรุงเทพมหานคร จัดโดย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (ทบวงมหาวิทยาลัย เดิม)

นิสิตนักศึกษาที่เข้ารับการพัฒนา แต่ก่อนที่การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาจะเกิดขึ้นได้นั้น ควรมีการศึกษา “หลักการ” เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการสร้าง “กรอบแนวคิด” ที่จะนำไปใช้เป็น “แนวทาง” ในการดำเนินการต่อไป

หลักการที่ผู้เขียนให้ความสำคัญและพิจารณาเห็นว่า มีความเหมาะสมและควรที่จะได้รับการนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จและถึงพร้อมด้วยการเป็นคนที่มีสมบูรณ์ในทุกด้าน ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ก็คือ ธรรมะของพระพุทธศาสนาในหมวด “โพธิปักขิยธรรม: ธรรมะสูงสุดแห่งความรู้แจ้ง ๓๗ ประการ” เพราะหมวดธรรมดังกล่าวนี้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นกัลยาณธรรม อันผู้ที่อบรมและประกอบอยู่ด้วยเนื่อง ๆ ฟังเรียกได้ว่าเป็น “อุดมบุรุษ”

ในทางพระพุทธศาสนา อันมีความพันทุกข์เป็นเป้าหมายนั้น โพธิปักขิยธรรม จึงเป็นธรรมะสูงสุดแห่งความรู้แจ้ง เป็นธรรมะที่เป็นเครื่องมือฆ่ากิเลสและฆ่าความทุกข์ ประกอบด้วยธรรมะใน ๖ หมวด ดังรายละเอียด แสดงในตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ รายละเอียดของโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

หมวดธรรม	ความหมาย	ประกอบด้วย
อิทธิบาท ๔	คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย	ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิด) วิมังสา (ความไตร่ตรองหรือทดลอง)
สัมมปธาน ๔	ความเพียร	สังวรปธาน (เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น) ปหานปธาน (เพียรละหรือเพียรกำจัด) ภาวนापธาน (เพียรเจริญหรือเพียรก่อให้เกิด) อนุรักษปธาน (เพียรรักษา)
สติปัฏฐาน ๔	การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้เห็นตามจริง	กายานุสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย) เวทนานุสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนา) จิตตานุสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต) ธัมมานุสสนาสติปัฏฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม)
อินทรีย์ ๕ และ พละ ๕	ธรรมะอันเป็นใหญ่และเป็นกำลัง	ศรัทธา (ความเชื่อ) วิริยะ (ความเพียร) สติ (ความระลึกได้) สมာธิ (ความตั้งจิตมั่น) ปัญญา (ความรู้ทั่วชัด)
โพชฌงค์	ธรรมะที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้	สติ (ความระลึกได้) รัทมวิจยะ (ความเพ้นธรรม) วิริยะ (ความเพียร) ปีติ (ความอิ่มใจ) ปัสสัทธิ (ความสงบกายสงบใจ) สมာธิ (ความมีใจตั้งมั่น) อุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง)

ตารางที่ ๑ (ต่อ) รายละเอียดของโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

หมวดธรรม	ความหมาย	ประกอบด้วย
อริยมรรคมีองค์ ๘	ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ	สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ)

สำหรับรายละเอียดของธรรมะในแต่ละหมวดดังกล่าวข้างต้น สามารถหาอ่านเพิ่มเติมได้ตามรายการเอกสารประกอบการเขียน

๒. รูปแบบวิถีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม

จากการศึกษา วิเคราะห์องค์ธรรมทั้ง ๓๗ ประการดังกล่าวข้างต้น เพื่อนำมาคัดสรรและประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จและถึงพร้อมด้วยการเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข และสอดคล้องกับแนวทางของการพัฒนาการเรียนรู้ใน ๓ ด้านของบลูม กล่าวคือ พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย ได้ข้อสรุปสำคัญ ดังนี้

๑. อิทธิบาท ๔ เป็นองค์ธรรมที่สำคัญ ที่สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาได้เป็นอย่างดี โดยมี **ฉันทะ** (ความพอใจ) เป็นฐาน **วิริยะ** (ความเพียร) เป็นที่ตั้ง และ **จิตตะ** (หรือ “กำลังสมาธิ” : ความคิด) **วิมังสา** (หรือ “กำลังปัญญา” : ความไตร่ตรองหรือทดลอง) เป็นยอด และมีกรอบความสัมพันธ์ ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๑ ดังนี้

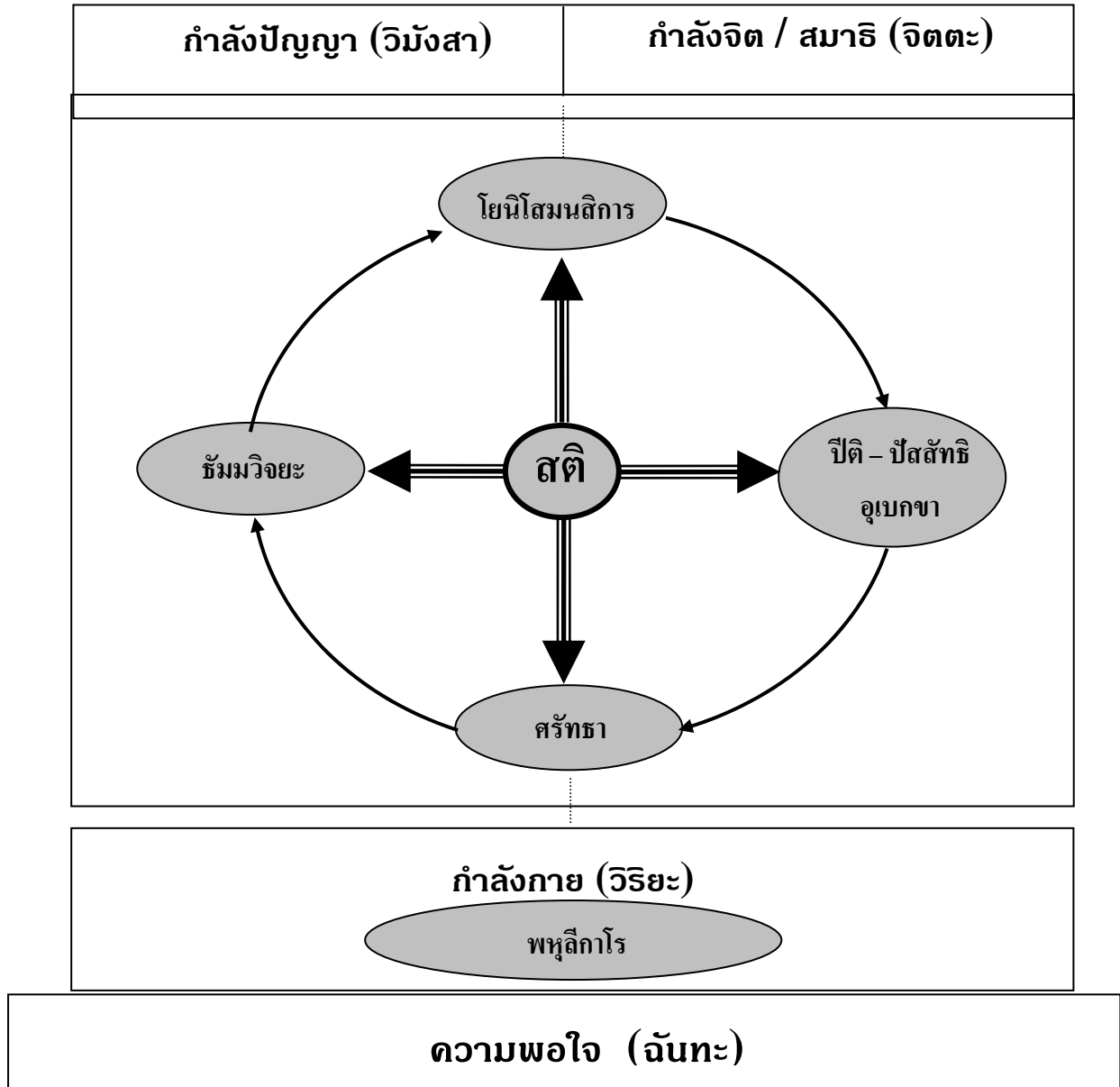
แผนภูมิที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ธรรมในหมวดอิทธิบาท ๔

๒. องค์กรธรรมที่เป็นแก่น เป็นแกนกลางต่อการปฏิบัติเพื่อการพัฒนา คือ **สติ** (ความระลึกได้) ซึ่งจะเห็นว่า “สติ” เป็นองค์กรธรรมที่พบในหมวดธรรมส่วนใหญ่ของ “โพธิปักขิยธรรม” อันได้แก่ อินทรีย์ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ และยังเป็นหมวดธรรมเฉพาะที่ว่าด้วยสติ นั่นคือ สติปัฏฐาน ๔ ด้วย

นอกจากนั้น **สติ** - ทั้งที่ยังไม่เกิดย่อมเกิดขึ้น และที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป นั้น ต้องพร้อมด้วยองค์ ๒ คือ **โยนิโสมนสิการ** (การทำไว้ในใจโดยแยบคาย) และ **พหุสิกขาโร** (ทำให้มาก ๆ ทำให้ไม่หยุด)

๓. **ศรัทธา** (ความเชื่อหรือความตั้งมั่นในสิ่งที่ตนพิจารณาแล้วและเห็นว่าถูกต้อง ดีงาม) นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการดำเนินไป ใน ๒ กระแส (กระแสแห่งสมาธิและกระแสแห่งปัญญา) ที่จะนำไปสู่ **ปัญญา** (ความรู้ทั่วชัด) อันเป็นเป้าหมายสำคัญของความสำเร็จและเป็นองค์กรธรรมยอดสุดของ **อินทรีย์ ๕** อันหมายถึง พละอันยิ่งใหญ่ ๕ ประการ

ดังนั้น เมื่อประมวลความสัมพันธ์ขององค์กรธรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความสำเร็จแล้ว จึงนำไปสู่ “รูปแบบวิถีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม” ดังแสดงได้ในแผนภูมิที่ ๒ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๒ รูปแบบวิธีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม

รูปแบบวิถีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม ดังแสดงในแผนภูมิที่ ๒ ประกอบด้วย ๔ กรอบหลัก ภายใต้องค์ธรรม ๔ ข้อสำคัญแห่ง อิทธิบาท ๔ (คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย) อันได้แก่ **ฉันทะ** (ความพอใจ) **วิริยะ** (“กำลังกาย” : ความเพียร) **จิตตะ** (“กำลังจิต” หรือ “กำลังสมาธิ” : ความคิด) และ **วิมังสา** (“กำลังปัญญา” : ความไตร่ตรองหรือทดลอง)

ความพอใจ (ฉันทะ) เป็นบาทฐานสำคัญของทุกๆ ความสำเร็จในทุก ๆ การปฏิบัติที่ตั้งไว้ ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องการศึกษาเล่าเรียน หรือการหาหน้าที่การงานใดๆ ก็ตาม ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดให้มีขึ้นภายในจิตใจของนิสิตนักศึกษา เป็นประการแรก

กำลังกาย (วิริยะ) อันหมายถึง *ความเพียร มุ่งมั่นอดสาหัส ด้วยการลงมือทำและใช้กำลังทั้งหมด เพื่อให้ผลงานอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น* ซึ่งการลงมือทำนี้ เกี่ยวเนื่องกับการใช้กำลังทางจิตและทางปัญญา ด้วย และในการมุ่งมั่นกระทำเพื่อให้ผลอย่างใดอย่างหนึ่งบังเกิดขึ้นนั้น จำเป็นจะต้องมีองค์ธรรมข้อ **พหุสีกาโร** (การทำให้มาก ทำให้ไม่หยุด) ประกอบอยู่ด้วยเสมอ เปรียบเสมือนการสีกึ่งไม้ ๒ กึ่งเพื่อให้ เกิดไฟ ฉะนั้น

กำลังปัญญา (วิมังสา) และกำลังจิต/สมาธิ (จิตตะ) เป็นกรอบของกระบวนการแห่ง ความสำเร็จที่เกิดขึ้น เกี่ยวเนื่องและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน ภายใต้การควบคุมของสติ – ความระลึกได้ใน ทุกขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนที่เกิดขึ้นในกระบวนการนี้ ประกอบด้วยองค์ธรรมสำคัญ ๔ องค์ ดังนี้ **ศรัทธา** (ความเชื่อและความตั้งมั่น) → **ธัมมวิจยะ** (การเลือกเฟ้น สอดส่องธรรม) → **โยนิโสมนสิการ** (การทำ ไว้ในใจโดยแยบคาย) → **ปีติ – ปัสสัทธิ – อุเบกขา** (ความอิมใจ – ความสงบใจ – ความมีใจเป็นกลาง)

กระบวนการแห่งความสำเร็จ เริ่มต้นด้วย **ศรัทธา** - ศรัทธาจะต้องเป็นความเชื่อและความตั้งมั่น ในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ใช่ความเชื่อที่มกมาย ถูกต้องด้วยการเป็นองค์ประกอบของปัญญา จัดเป็นปัญญาในขั้น ริเริ่ม และเป็นความเชื่อที่ตั้งรากฐานอยู่บนประสบการณ์ที่ได้ผ่านมาแล้ว (Experience) จนประจักษ์แจ้ง แก่ตนเอง ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ใน **กาลามสูตร** ว่า อย่าเชื่อด้วยอาการ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. เพราะสักว่าฟังตาม ๆ กันมา
๒. เพราะสักว่าทำตาม ๆ กันมา
๓. เพราะสักว่า เขากำลังเล่าลือกันอยู่กระฉอน
๔. เพราะข่าวความนี้มีที่อ้างอยู่ในพระไตรปิฎก
๕. เพราะเหตุว่า มันถูกต้องตามเหตุผลของการคิดอย่างตรรก (Logic)
๖. เพราะเหตุว่า มันถูกต้องตามเหตุผลของการคิดทางนยะ (Philosophy)
๗. ด้วยเหตุผลของการตรึกตามอาการ (Commonsense)

๘. เพราะข้อนี้มันทนต่อการเพ่งของเรา
๙. เพราะผู้พูดมีลักษณะน่าเชื่อ
๑๐. เพราะสมณะนี้เป็นครูของเรา

องค์ธรรมข้อต่อมา คือ **ธัมมวิจยะ** จัดเป็นองค์ธรรมที่เป็นกำลังทางปัญญา หมายถึง การนำปัญญามาใช้ในการสอดส่อง เลือกรู้ คัดสรรและพิจารณาธรรมหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่จะยังผลสำเร็จให้เกิดขึ้น อันมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสติและวิริยะ

หลังจากการสอดส่อง เลือกรู้และคัดสรรปัจจัยเกื้อหนุนที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แล้ว องค์ธรรมสำคัญข้อต่อมา ก็คือ **โยนิโสมนสิการ** คือ การทำไว้ในใจโดยแยบคาย ได้แก่ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น คือ กระทำในใจโดยการมองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา รู้จักสืบสาวหาเหตุผลแยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย ด้วยเหตุนี้ โยนิโสมนสิการจึงเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องเนื่องกันระหว่างกระบวนการทางปัญญาและสมาธิ อันนำไปสู่ความสำเร็จที่สำคัญ

กระบวนการที่เกิดขึ้นต่อมา เป็นกระบวนการทางสมาธิ อันประกอบด้วย **ปีติ – ปัสสัทธิ – อุเบกขา** หมายถึง ความอิ่มใจ – ความสงบใจ – ความมีใจเป็นกลาง ตามลำดับ หมายความว่า ในขณะที่แห่งการปฏิบัติด้วยโยนิโสมนสิการนั้น เมื่อบังเกิดความคืบหน้าแห่งผลของการงานหรือการปฏิบัติแล้ว ความอิ่มเอิบใจก็จะบังเกิดขึ้น เสมือน “**น้ำหล่อเลี้ยง**” อันเป็นเครื่องช่วยสนับสนุนวิริยะ – ความเพียร เพื่อให้การปฏิบัติสามารถดำเนินรุดหน้าได้ต่อไปด้วยกระแสแห่งกระบวนการทางสมาธิ ที่ซึ่งความสมบูรณ์แห่งกำลังทางสมาธิจิตจะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องอาศัยองค์ธรรม ๓ ประการดังกล่าวแล้ว ได้แก่ ความอิ่มใจ (ปีติ) ความสงบใจ (ปัสสัทธิ) และความมีใจเป็นกลาง (อุเบกขา) สำหรับจิตที่เป็นสมาธิและมีสมรรถภาพเต็มที่แล้วนั้น จะมีคุณลักษณะที่สำคัญ ๓ ประการดังนี้คือ **ปริสุทโธ** – ความบริสุทธิ์ **สมาหิตโต** – มั่นคง ตั้งมั่น และ **กัมมหนีโย** - ว่องไวต่อหน้าที่และเหมาะสมแก่การงาน

กล่าวโดยสรุป รูปแบบวิถีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวพุทธธรรมดังกล่าวข้างต้น ยังคงถือหลักการของ **อิทธิบาท ๔** เป็นกรอบ ที่ซึ่งความสำเร็จในการปฏิบัติใดๆ จะบังเกิดมีขึ้นได้ ก็ต้องอาศัยความพอใจเป็นรากฐาน และมีความเพียร ไม่ระย่อในกิจแห่งปัญญาและสมาธิ เป็นที่ตั้ง

วิถีแห่งความสำเร็จ จึงประกอบด้วย กระบวนการทางปัญญาและสมาธิที่ควบคุมโดยสติ เริ่มจากการมีศรัทธาและมั่นคงในสิ่งที่ต้องการทำ ไม่ซัดส่ายไปในที่ใด ๆ หลังจากนั้น จึงค้นหา คัดสรรและพิจารณาใคร่ครวญสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องและเป็นคุณต่อสิ่งนั้น ในขณะที่ทำงานก็ต้องฝึกให้มีความอิ่มใจที่ได้ทำและเป็นสุขใจเมื่อเห็นการกระทำมีความก้าวหน้าและมีผลเกิดขึ้น อันจะเป็นแรงสนับสนุนเป็นผู้มีความสุขในขณะที่ทำงาน และสามารถเสริมความเพียรให้ทำงานได้อย่างเต็มกำลังความสามารถเพื่อบรรลุผลที่มุ่งหมายได้ในที่สุด

๓. ข้อดีของรูปแบบวิธีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม

๑. เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ธรรมในเชิงพลวัต ภายใต้กรอบของอิทธิบาท ๔ เพื่อเป็นแนวทางการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม

๒. เป็นรูปแบบกลาง ๆ ที่สามารถนำไปใช้เป็น “กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)” ในการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษา เพื่อพัฒนาองค์ธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานได้สำเร็จตามแนวทางพุทธธรรม ได้ครบทั้ง ๓ มิติของการเรียนรู้คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย

๓. การพัฒนาที่มุ่งหมายให้เกิดขึ้นตามรูปแบบนี้ คือ การประสบความสำเร็จในการศึกษาและการทำกรงาน นั่นคือ มุ่งพัฒนาการเป็นคนเก่ง แต่จะเห็นได้ว่า ในขณะที่มีการพัฒนา “ความเก่ง” นั้นจะมีการพัฒนา “ความดี และความสุข” ด้วยคุณธรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนแห่งกระบวนการไปพร้อม ๆ กันด้วย เช่น ความขยัน อดทน มีเหตุผล ความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและต่อสิ่งที่ตนเองตั้งใจ ความรับผิดชอบ และความมีวินัย เป็นต้น

๔. สามารถนำไปใช้เป็นหลักการและประยุกต์ใช้ได้ทั้งการจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเพื่อการพัฒนาเป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่ม

๕. ในการนำไปใช้ในการพัฒนานิสิตศึกษานั้น นับเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะอาจจัดได้ว่าการปฏิบัติตามกระบวนการที่กล่าวไว้ในรูปแบบนี้นับเป็นขั้นต้นของการก้าวไปสู่การปฏิบัติธรรมในชั้นกลาง และขั้นปลายอันเป็นที่สุดได้ต่อไป

๔. แนวทางในการนำรูปแบบวิธีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวพุทธธรรมที่นำเสนอไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา

โดยทั่วไป อาจกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตศึกษานั้น มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความพร้อมในการศึกษา เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความงอกงามในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและจิตใจ รวมทั้งเป็นการสนองความต้องการและความสนใจของนิสิตนักศึกษาอีกโสดหนึ่งด้วย

จะเห็นได้ว่า รูปแบบวิธีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรมที่นำเสนอข้างต้นนั้น จัดเป็น “หลักการพื้นฐาน” ที่สามารถนำมาใช้เป็น “กรอบแนวคิด” หรือแนวทางในการพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาและการทำหน้าที่กรงานอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ซึ่งประเด็นแห่งองค์ธรรมต่าง ๆ ที่สามารถหยิบยกขึ้นมาใช้เป็นประเด็นของการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตศึกษานั้น สามารถกระทำได้ทั้งแบบการแยกเป็นประเด็นเดี่ยว ๆ หรือบูรณาการเป็นกระบวนการ ก็ได้

ตัวอย่างเช่น จากรูปแบบที่นำเสนอ จะเห็นว่า สติ เป็นองค์ธรรมที่ปรากฏเป็นแกนและเป็นแกนแห่งวิถีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น กิจกรรมแรกที่ควรจัดเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาจึงควรเป็น “กิจกรรมการพัฒนาสติ” ซึ่งอาจใช้การฝึกสติตามแนวทางสติปัฏฐาน ๔ ตามแนวพุทธธรรมเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม หรืออาจใช้แนวทางการฝึกสติแบบอื่นๆ เข้าร่วมด้วยก็ได้

หรือในกรณีของการพัฒนาให้เกิด **ฉันทะ** ในการทำงาน ซึ่งโดยทั่วไป อาจจะมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่ต้องฝึกหรือไม่ต้องพัฒนา แต่จากรูปแบบ จะเห็นได้ว่า หากองค์ธรรมข้อนี้ไม่เกิดขึ้นเป็นเบื้องต้นของการทำงานหรือการศึกษาเล่าเรียนแล้ว องค์ธรรมข้ออื่นๆ ตามกระบวนการแห่งวิถีที่นำไปสู่ความสำเร็จก็ยากที่จะเกิดขึ้นได้ ดังนั้น การจัดกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ธรรมข้อ **“ฉันทะ”** จึงนับว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าองค์ธรรมข้ออื่น ๆ เลยทีเดียว

เช่นเดียวกับการพัฒนาองค์ธรรมข้อ **“ปิติ”** ซึ่งก็คือ ความอึดอึด เบิกบานใจเมื่อกระทำสิ่งใดๆ จนบังเกิดความก้าวหน้า และจนกระทั่งเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ ดังนั้น **“กิจกรรมการพัฒนาปิติ”** ให้เกิดขึ้นนั้น ก็นับว่ามีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากิจกรรมการพัฒนาสติและกิจกรรมการพัฒนาฉันทะ เพราะการที่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีความสุขในการศึกษาเล่าเรียน มีแต่ความเครียดเพราะในขณะที่ทำงาน นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้จักริธีในการสร้างปิติให้เกิดขึ้นกับการทำงานและผลของงานที่เกิดขึ้น ทำให้มองเห็นว่าการศึกษาเล่าเรียนเป็นการตรากตรำ ทำงานหนัก เมื่อเลิกเรียนและสอบเสร็จจึงต้องไปฉลอง ไปเที่ยวเตร่ โดยมองว่านั่นคือการพักผ่อน แต่แท้ที่จริงแล้ว หากนิสิตนักศึกษาสามารถตระหนักถึงความจริงเกี่ยวกับปิติตั้งที่กล่าวมาแล้ว และสามารถสร้างให้เกิดให้มีขึ้นในขณะที่กำลังทำงานและเมื่อเห็นผลของงาน ก็จะมีจิตที่อึกเหิม เกิดกำลังใจที่จะฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ เพื่อยังความสำเร็จให้เกิดขึ้นให้จงได้

จากที่กล่าวมา เป็นตัวอย่างของกิจกรรมพัฒนานิสิตนักศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาองค์ธรรมเป็นส่วน ๆ แต่อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่า องค์ธรรมที่เกี่ยวเนื่องให้เกิดความสำเร็จนั้น มักจะเกี่ยวเนื่องประสานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังนั้น การจัดกิจกรรมในบางครั้ง อาจจะจัดขึ้นเพียงหนึ่งกิจกรรมแต่บูรณาการองค์ธรรมตลอดทั้งกระบวนการเข้ามาด้วยกันก็ได้ เช่น การจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติย่อยๆ ที่มีจุดมุ่งหมายของงาน (Task) ชัดเจน อันเป็นการฝึกให้นิสิตนักศึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้และแก้ไขปัญหา ซึ่งนิสิตนักศึกษาก็จะสามารถพัฒนาองค์ธรรมต่าง ๆ ได้ตามขั้นตอนแห่งวิถีที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งการดำเนินการจัดกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวนี้สามารถใช้ในการพัฒนาองค์ธรรมต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นตามลำดับจากง่ายไปหายาก ตามแบบของกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบมา นอกจากนั้น ยังจะเป็นบาทฐานของการที่นิสิตนักศึกษาจะใช้ในการพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่การปฏิบัติธรรมในขั้นสูงต่อไปอีกด้วย อันนับเป็นการพัฒนาบุคคลได้เต็มตามศักยภาพและอย่างยั่งยืน

๕. บทสรุป

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแห่งการศึกษาเพื่อพัฒนาตนไปสู่ความหลุดพ้นแห่งกิเลสทั้งปวง ดังพุทธภาษิตที่กล่าวว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการฝึก” การให้การศึกษาแก่นิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็เฉกเช่นเดียวกัน การเตรียมนิสิตนักศึกษาให้พร้อมที่จะก้าวไปสู่โลกแห่งชีวิตและโลกแห่งการทำงานที่แท้จริง ก็นับเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาทั้งโดยภาพรวมและในส่วนของพัฒนานิสิตนักศึกษาเพื่อนำพาไปสู่ความสำเร็จตามลำดับขั้นที่ได้กำหนดหมายไว้

ด้วยเหตุนี้ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านองค์ธรรมต่าง ๆ ที่จะนำตนไปสู่ความสำเร็จได้นั้น จึงนับว่ามีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ทั้งต่อการศึกษาเล่าเรียนของนิสิตนักศึกษาในวันนี้ และการปฏิบัติหน้าที่การงานในอนาคต แต่การจัดกิจกรรมพัฒนานิสิตนักศึกษาที่ดีนั้น จำเป็นต้องมีรากฐานอยู่บนหลักการใดหลักการหนึ่งอย่างชัดเจน บทความนี้จึงได้นำเสนอ “รูปแบบวิถีที่นำไปสู่ความสำเร็จ ตามแนวทางพุทธธรรม” ที่ได้จากการวิเคราะห์ “โพธิปักขิยธรรม” ซึ่งเป็นธรรมะสูงสุดแห่งความรู้แจ้ง ๓๗ ประการ เพื่อประโยชน์แห่งการนำไปใช้เป็น “หลักการหรือกรอบแนวคิด” เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสร้างกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเพื่อพัฒนาให้เกิดองค์ธรรมที่เกี่ยวข้อง กับการความสำเร็จในการทำหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเล่าเรียนหรือการงานของนิสิตนักศึกษาต่อไป.

โทร. ๐-๒๕๗๕-๓๓๓๒, ๐-๒๕๗๕-๓๓๓๔ โทรสาร ๐-๒๓๓๔-๕๖๕๐ E-mail: Kittisup@thaiciti.com

เอกสารประกอบการเขียน

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). โพธิปักขิยธรรม. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๒.

พระธรรมธีรราชฆานูณี (โชดก ญาณสิทธิ). โพชฌงค์ ๗ ประการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.